

Sygn. akt I ACz 509/20

POSTANOWIENIE

Dnia 16 października 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSA Paweł Czepiel (spr.)

Sędziowie: SA Józef Wąsik

SO (del.) Wojciech Żukowski

po rozpoznaniu w dniu 16 października 2020 roku w Krakowie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa M. B.

przeciwko S. B.

o rozwód

na skutek zażalenia pozwanego na postanowienie Sądu Okręgowego w Kielcach I Wydziału Cywilnego z dnia 26 czerwca 2020 r. sygn. akt I C 1930/19

postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie.

SSO (del.) Wojciech Żukowski SSA Paweł Czepiel SSA Józef Wąsik

Sygn. akt I ACz 509/20

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy odrzucił wniosek pozwanego o sporządzenie uzasadnienia wyroku.

W uzasadnieniu wskazał, że podstawą rozstrzygnięcia był art. 328 § 4 k.p.c., który stanowi, że sąd odrzuca wniosek niedopuszczalny, spóźniony, nieopłacony lub dotknięty brakami, których nie usunięto mimo wezwania. Zarówno wykładnia gramatyczna, logiczna, funkcjonalna jak i celowościowa, nakazuje rozumieć ten przepis jako regulujący dwie sytuacje: w pierwszych trzech przypadkach jako bezwzględną przesłankę do odrzucenia wniosku, gdy tenże wniosek jest niedopuszczalny, spóźniony ewentualnie nieopłacony, a w razie sytuacji, gdy wniosek dotknięty jest brakami, do wezwania strony do usunięcia tych braków. Mimo, że normodawca nie użył sformułowania dotknięty brakami formalnymi, to dotyczy to braków formalnych, takich jak np. sytuacji nieokreślenia zakresu sporządzenia uzasadnienia (czy wniosek dotyczy całości, czy określonej części - punktu - wyroku o czym mowa w art. 328 § 3 k.p.c.), braku podpisu, czy innych uchybień formalnych. Przepis ten może być rozumiany tylko w ww. sposób, jako alternatywa tych dwóch sytuacji. Zakładając, że ustawodawca jest rozumnym normodawcą, zamiast spójnika lub użyłby spójników czy, a także, oraz tworząc koniunkcję wszystkich czterech przypadków opisanych tym przepisem, chociaż trudno sobie wyobrazić na czym polegałoby sanowanie wniosku niedopuszczalnego czy spóźnionego (poza sytuacją przywrócenia uchybionemu terminowi). Określenie zatem wniosku jako nieopłacony znajduje się w tym samym co pozostałe dwa przypadki kręgu bezwzględnej przesłanki do odrzucenia wniosku o sporządzenie

uzasadnienia. Strona działająca bez pełnomocnika pouczana jest o tych powinnościach (opłacenia wniosku) albo ustnie w trakcie uzasadniania orzeczenia, albo na piśmie wraz z orzeczeniem przesłanym jej, po rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu niejawnym, czy po wydaniu wyroku zaocznego. Pouczenie nie dotyczy pełnomocnika profesjonalisty. Sąd nie wzywa zatem w tym przypadku strony działającej osobiście ani pełnomocnika jeśli taki reprezentuje stronę do uzupełnienia braku fiskalnego.

Na powyższe postanowienie zażalenie wniósł pozwany zaskarżając je w całości. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił naruszenie przepisów prawa procesowego, tj.:

- art. 328 § 4 k.p.c. poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że nieopłacenie wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku powoduje odrzucenie tego wniosku bez wzywania do jego opłacenia, podczas gdy prawidłowa wykładnia tego przepisu prowadzi do wniosku, że nieopłacony wniosek o doręczenie wyroku z uzasadnieniem podlega odrzuceniu dopiero, gdy należnej od wniosku opłaty nie uiszczono pomimo wezwania przewodniczącego do jej uiszczenia w terminie tygodniowym od doręczenia wezwania pod rygorem odrzucenia wniosku, także w wypadku, gdy wniosek nieopłacony wniesiony został przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego,

- art. 328 § 4 k.p.c. w zw. z art. 130 § 1 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i zaniechanie wezwania strony do opłacenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku w kwocie 100 zł, co miało wpływ na wynik sprawy bowiem doprowadziło do odrzucenia wniosku bez uprzedniego wezwania strony wnioskującej w tym zakresie.

Mając na uwadze powyższe wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

W ocenie pozwanego, powyższe postanowienie jest nieprawidłowe i jako takie winno zostać wyeliminowane z obrotu prawnego. Sąd Okręgowy dokonał błędnej wykładni art. 328 § 4 k.p.c. Prawidłowa wykładnia ww. przepisu prowadzi do wniosku, że nieopłacony wniosek o doręczenie wyroku z uzasadnieniem podlega odrzuceniu na podstawie art. 328 § 4 k.p.c. dopiero wtedy, gdy należnej od wniosku opłaty nie uiszczono pomimo uprzedniego wezwania do jej uiszczenia w terminie tygodniowym od doręczenia wezwania pod rygorem odrzucenia wniosku i to również w sytuacji, gdy wniosek nieopłacony wniesiony został m.in. przez radcę prawnego (profesjonalnego pełnomocnika). Wbrew stanowisku Sądu Okręgowego, podstawę prawną takiego wezwania stanowić powinien art. 328 § 4 k.p.c. w zw. z art. 130 § 1 k.p.c. Art. 328 § 4 k.p.c. przewiduje jedynie sankcję nieopłacenia wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem polegającą na odrzuceniu takiego wniosku, nie reguluje jednak wyczerpująco postępowania z takim wnioskiem. Brzmienie nowego art. 328 § 4 k.p.c. niemal powielił dawny art. 370 k.p.c. (obecnie art. 373 k.p.c.) i art. 398⁶ § 2 k.p.c. które przewidywały tożsame przesłanki odrzucenia odpowiednio apelacji oraz skargi kasacyjnej. W doktrynie, na gruncie nieopłacenia wniosku o uzasadnienie orzeczenia wskazuje się, że przypadek ten trzeba by potraktować analogicznie do sytuacji złożenia przez adwokata lub radcę prawnego nieopłaconej apelacji. Do takiej konstatacji uprawnia stwierdzenie, że treść art. 370 k.p.c. jest niemal identyczna w tym aspekcie, jak art. 328 § 4 k.p.c. Na gruncie art. 370 k.p.c. w orzecznictwie wyrażony został pogląd, że w razie wniesienia przez adwokata lub radcę prawnego nieopłaconego środka zaskarżenia może dojść do jego odrzucenia dopiero w następstwie niewykonania zarządzenia sądu wzywającego do opłacenia tego środka. W uchwale Sądu Najwyższego z 15 czerwca 2010 r. (II UZP 4/10) przesądzono, że po uchyleniu art. 130² § 3 k.p.c. należy wzywać do opłacenia skargi kasacyjnej także profesjonalnego pełnomocnika (pogląd zachowuje aktualność także na gruncie apelacji i zażalenia). Podstawą tej tezy było założenie, że przyjęcie - mimo uchylenia art. 130² § 3 k.p.c. - że tożsama z nim norma dalej obowiązuje, oznaczałoby, że przepis ten nie zawierał żadnej treści normatywnej (a nie można zakładać, że ustawodawca wprowadza unormowania zbędne). Szczególne rygory procesowe (a takim jest pozbawienie strony prawa do błędu) powinny wyraźnie wynikać z przepisów, a nie podlegać wyprowadzeniu z analogii. Uznając uregulowanie z art. 370 k.p.c. za niepełne w zakresie zagadnienia usuwania braków fiskalnych, Sąd Najwyższy nakazał stosowanie art. 130 § 1 k.p.c. a w efekcie - wzywanie skarżącego do opłacenia skargi, nawet gdy reprezentował go profesjonalny pełnomocnik. Nie sposób pominąć, że brzmienie nowego art. 328 § 4 k.p.c. oraz art. 370 k.p.c. jest zbieżne w stopniu pozwalającym

wprost odnosić do analizowanego art. 328 § 4 k.p.c. uwagi przywołanej uchwały. W doktrynie wskazuje się, że również przebieg procesu legislacyjnego potwierdza powinność wezwania do uiszczenia opłaty od wniosku o sporządzenie uzasadnienia. Pierwotny projekt nowelizacji k.p.c. przewidywał dodanie art. 130^{2a} k.p.c. zgodnie z którym wszelkie środki zaskarżenia wnoszone przez profesjonalnych pełnomocników miały podlegać odrzuceniu bez wzywania, a wniosek o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem - nawet w razie wniesienia go przez stronę działającą samodzielnie. Ustawodawca zamierzał więc przywrócić obowiązujący przed 2009r. skrajny fiskalizm, widząc w nim kolejne narzędzie przyspieszające procedurę. Od planu ustawodawca odstąpił. Zakładając minimalny racjonalizm ustawodawcy, usunięcie art. 130^{2a} k.p.c. z ostatecznego tekstu ustawy musi świadczyć o woli pozostawienia stronom (także reprezentowanym przez profesjonalnego pełnomocnika) prawa do błędu w zakresie uiszczenia opłat za środki zaskarżenia i wniosku o uzasadnienie. Ponadto, wskazuje się, że obok wymogów formalnych, k.p.c. przewiduje wymogi fiskalne pisma, każde z nich mają jednakowe znaczenie i powinny być traktowane w sposób tożsamy także na gruncie niesprostania tym wymogom przez stronę postępowania. Art. 328 § 4 k.p.c. posługuje się także pojęciem usunięcia braków, które to sformułowanie ma charakter szeroki i może odnosić się zarówno do sytuacji, gdy wniosek wymaga poprawienia, uzupełnienia, jak i opłacenia. Skuteczne dokonanie każdej z tych czynności pozwala twierdzić, że brak został usunięty. W efekcie, należy przyjąć, że od 7 listopada 2019 r., pomimo braku jednoznacznej regulacji w tym zakresie, nieopłacony wniosek o doręczenie wyroku z uzasadnieniem podlega odrzuceniu na podstawie art. 328 § 4 k.p.c. dopiero wtedy, gdy należnej od wniosku opłaty nie uiszczono pomimo wezwania do jej uiszczenia w terminie tygodniowym od doręczenia wezwania pod rygorem odrzucenia wniosku, także w wypadku, gdy wniosek nieopłacony wniesiony został przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego. Podstawę prawną takiego wezwania stanowi art. 130 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 4 k.p.c.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zażalenie jest uzasadnione.

Stanowisko zaprezentowane przez Sąd I instancji nie jest prawidłowe. Sąd Okręgowy ograniczył rozważania do literalnej wykładni normy zawartej w art. 328 § 4 k.p.c. z czego wyprowadził błędny wniosek, że w razie wniesienia przez stronę wniosku o uzasadnienie strona nie jest wzywana do uzupełnienia braku fiskalnego niezależnie od tego, czy działa osobiście, czy też jest reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika.

Zauważyć należy, że w doktrynie prezentowane jest stanowisko, iż odrzucenie wniosku o sporządzenie uzasadnienia przez sąd będzie następowało a limine w sytuacji złożenia go przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, ponieważ wniosek taki podlega opłacie stałej (art. 328 § 4 w zw. z art. 130² § 1 k.p.c. w zw. z art. 25 b u.k.s.c.). Natomiast przed odrzuceniem nieopłaconego należycie wniosku, złożonego przez stronę niezastępowaną przez profesjonalnego pełnomocnika, przewodniczący zobowiązany będzie do wezwania strony do opłacenia wniosku w terminie tygodniowym pod rygorem jego odrzucenia (art. 130 § 1 zdanie pierwsze k.p.c.). Dopiero bezskuteczny upływ wyznaczonego terminu będzie uprawniał sąd do wydania postanowienia o odrzuceniu wniosku (tak T. Zembrzuski (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II, WKP 2020).

Sąd Apelacyjny nie podziela ww. poglądów, a skłania się ku wykładni przepisów przedstawionej w zażaleniu, zgodnie z którą w przypadku złożenia nieopłaconego wniosku o sporządzenie uzasadnienia brak taki traktować trzeba jak brak formalny i wszcząć procedurę sanacyjną, i to również w sytuacji złożenia wniosku przez profesjonalnego pełnomocnika.

Art. 328 § 4 k.p.c. nie zawiera regulacji dotyczących usuwania braków wniosku o uzasadnienie. Wbrew stanowisku Sądu I instancji nie przesądza on zatem, czy w przypadku nieopłacenia wniosku należy wystosować wezwanie do usunięcia braków, czy też odrzucić wniosek. Kwestia usuwania braków pozostawiona została regulacji ogólnej, czyli art. 130 k.p.c. Natomiast w odniesieniu do braków wniosku o sporządzenie uzasadnienia (formalnych, jak i fiskalnych) wniesionego przez profesjonalnego pełnomocnika nie znajdują zastosowania art. 130^{1a} i art. 130² k.p.c. Przepisy te

nakazują zwrot pisma bez wezwania profesjonalnego pełnomocnika do usunięcia braków formalnych i fiskalnych. Jako przepisy szczególne nie powinny być interpretowane rozszerzająco. Dotyczą one zwrotu pism wniesionych przez profesjonalnego pełnomocnika, które nie mogą otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych oraz zwrotu pism, od których nie została uiszczona należna opłata, wobec czego nie można rozszerzać tej regulacji na wniosek podlegający odrzuceniu. Podkreślić trzeba, że obie ww.regulacje zawierają mechanizm sanowania braków, to jest strona w terminie tygodnia od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma może wnieść poprawione lub uzupełnione pismo lub też uiścić brakującą opłatę. W takim wypadku, jeżeli pismo nie jest dotknięte brakami lub opłata została wniesiona we właściwej wysokości, pismo wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Regulacja art.328 k.p.c. pozbawiona jest takiego mechanizmu, zatem sposób wykładni Sądu Okręgowego nakładałby na strony nieuzasadniony, dotkliwy rygor postępowania z nieopłaconym wnioskiem o uzasadnienie. Brak wyraźniej podstawy ustawowej nie może pogorszyć sytuacji procesowej strony przez odmówienie jej możliwości usunięcia skutków uchybienia a w istocie do tego sprowadzałoby się wybiórcze zastosowanie art.130² k.p.c.(lub też art.130^{1a} k.p.c.). Ww. argumentacja zostaje wzmocniona poprzez fakt, że w aktualnym stanie prawnym skuteczne wniesienia wniosku o sporządzenie uzasadnienia stanowi konieczny element (etap) wniesienia środka zaskarżenia.

W tym kontekście należy zwrócić uwagę, co trafnie uczynił skarżący, że znowelizowany art. 328 § 4 k.p.c. ma zbliżone brzmienie do obecnego art. 373 § 1 k.p.c. (przed nowelizacją art. 370 k.p.c.). W art. 328 § 4 k.p.c. nakazano sądowi odrzucenie wniosku niedopuszczalnego, spóźnionego, nieopłaconego lub dotkniętego brakami, których nie usunięto mimo wezwania, a w art. 373 § 1 k.p.c. nakazano sądowi odrzucenie apelacji spóźnionej, nieopłaconej lub z innych przyczyn niedopuszczalnej, jak również apelacji, której braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie. Zaś nie ulega wątpliwości, że zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem judykatury w razie wniesienia przez profesjonalnego pełnomocnika nieopłaconego środka zaskarżenia może dojść do jego odrzucenia dopiero w następstwie niewykonania zarządzenia sądu wzywającego do opłacenia tego środka (tak Sąd Najwyższy w uchwale podjętej w składzie siedmiu sędziów z 15 czerwca 2010 r. II UZP 4/10, LEX nr 578243). Brak fiskalny wniosku stanowi brak, który można uzupełnić, w przeciwieństwie do niedopuszczalności czy też spóźnienia. Tym samym literalna wykładnia art. 328 § 4 k.p.c. dokonana przez Sąd Okręgowy nie może się ostać.

Mając na względzie powyższe, Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżone postanowienie na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 3 k.p.c.

SSO (del.) Wojciech Żukowski SSA Paweł Czepiel SSA Józef Wąsik